Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΕΣΠΑ 2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Π.3.2.1 *Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη*

Νεοελληνική Γλώσσα

Β΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Αγαπημένα βιβλία, αγαπημένοι συγγραφείς»

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΣΕΦΕΡΛΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Θεσσαλονίκη 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΕΣΠΑ 2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: *«Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση»* MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι .Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ
ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. *Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη*.
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ
Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας δευτεροβάθμιας: Δημήτρης Κουτσογιάννης
ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
http://www.greeklanguage.gr
Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος
Αγαπημένα βιβλία, αγαπημένοι συγγραφείς

Δημιουργός
Παναγιώτα Σεφερλή

Διδακτικό αντικείμενο
Νεοελληνική Γλώσσα

(Προτεινόμενη) Τάξη
Β΄ Λυκείου

Χρονολογία
Αύγουστος 2014

Διδακτική/θεματική ενότητα
2η ενότητα: Βιογραφικά είδη: Βιογραφικό και αυτοβιογραφικό σημείωμα λογοτέχνη.
3η ενότητα: Παρουσίαση-Κριτική: Βιβλιοπαρουσίαση και βιβλιοκριτική.

Διαθεματικό
Όχι

Χρονική διάρκεια
5 διδακτικές ώρες

Χώρος
Ι. Φυσικός χώρος:
Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας εξοπλισμένη με διαδραστικό πίνακα ή υπολογιστή με προβολικό, εργαστήριο πληροφορικής.
ΙΙ. Εικονικός χώρος: wiki· εναλλακτικά ιστολόγιο ή κλειστή ομάδα στο Facebook.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Θα βοηθήσει η προηγούμενη εξοικείωση των μαθητών με την εργασία σε ομάδες καθώς και με διαδικασίες ενεργητικής μάθησης: αναζήτηση πηγών στο διαδίκτυο, επεξεργασία, σύνθεση από κοινού κειμένων. Επίσης, προϋποθέτουμε ότι έχουν διδαχθεί τα σχετικά με το βιογραφικό και αυτοβιογραφικό σημείωμα, τη βιβλιοπαρουσίαση και τη βιβλιοκριτική. Όσον αφορά στον εκπαιδευτικό, είναι απαραίτητη η εξοικείωση με τα περιβάλλοντα του Web 2.0, Glogster και Wiki (ή, εναλλακτικά, ιστολόγιο ή Facebook).

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

Το σενάριο συνομιλεί με: Βλαχογιάννη Ελένη, Γνωριμία με τα κειμενικά είδη της παρουσίασης και κριτικής και τις επιμέρους υποκατηγορίες τους (βιβλίο, κινηματογράφος, μουσική), Νεοελληνική Γλώσσα Β΄ Λυκείου, 2012. Οι μαθητές αφού έχουν επεξεργαστεί τα κειμενικά είδη της βιβλιοπαρουσίασης και βιβλιοκριτικής και έχουν καταλήξει σε κάποια συμπεράσματα για τα δομικά χαρακτηριστικά τους, προχωρούν στον σχεδιασμό των δικών τους παρουσιάσεων.

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σε μία προσπάθεια να γνωρίσουμε τις αναγνωστικές προτιμήσεις των μαθητών μας, τους δίνουμε την ευκαιρία να εργαστούν σε ομάδες και να παρουσιάσουν τα αγαπημένα τους βιβλία ή τους αγαπημένους τους συγγραφείς. Οι ΤΠΕ μπορούν να ενταχθούν με δύο κυρίως τρόπους: ως πηγή πληροφόρησης και ως περιβάλλον σχεδιασμού των παρουσιάσεων. Οι ομάδες διαμορφώνονται στην εισαγωγική φάση

του σεναρίου, ανάλογα με τις προτιμήσεις που θα εκδηλώσουν οι μαθητές και τις ομαδοποιήσεις που θα προκύψουν.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Οι αναγνωστικές προτιμήσεις των μαθητών και εν γένει οι αναγνωστικές τους πρακτικές και συνήθειες είναι ένα ζήτημα που απασχολεί την εκπαιδευτική κοινότητα (Καλασαρίδου 2013) και ανακινεί τη συζήτηση για την ποιότητα των αναγνωστικών επιλογών, την εγγύτητα ή απόκλιση από τον λογοτεχνικό κανόνα, την κυριαρχία της pop κουλτούρας, τη λογοτεχνική αξία και τη σχέση της με τον ιστορικό και κοινωνικό ορίζοντα των αναγνωστών (Φρυδάκη 2003, σ. 179-183). Το ζητούμενο είναι να εμπλέξουμε τους μαθητές μας σε μια τέτοια συζήτηση και να επαναδιαπραγματευτούμε έννοιες όπως αυτές της λογοτεχνικότητας, της αναγνωστικής απόλαυσης, της διεύρυνσης του ορίζοντα προσδοκιών κτλ.

Η όλη συζήτηση μπορεί να πλαισιωθεί θεωρητικά από τις αρχές της παιδαγωγικής των πολυγραμματισμών: Οι μαθητές προσεγγίζουν ποικίλα κείμενα και είδη λόγου από ένα ευρύ φάσμα πολιτισμικών πηγών και σχεδιάζουν τα δικά τους κείμενα κατανοώντας σταδιακά τον τρόπο κατασκευής του νοήματος, μέσω της αναπλαισίωσης των διαθέσιμων πόρων (εικόνας, γραπτού κειμένου, βίντεο, ήχου) και της αλληλεπίδρασης αυτών (Kalantzis & Cope 2001). Τα περιβάλλοντα του Web 2.0 μπορούν να υποστηρίξουν συνεργατικές (κονστρουκτιβιστικές) πρακτικές σχεδιασμού και να δώσουν ενεργό ρόλο στον μαθητή στη διαμόρφωση του μαθησιακού περιεχομένου (Kalantzis, Cope & Arvanitis 2011).

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Η χαλαρή σχέση με την ανάγνωση, ιδιαίτερα στις ηλικίες των 15-18 ετών (ΕΚΕΒΙ 2010), σε συνδυασμό με όλους τους παράγοντες που ενεργούν μάλλον αποτρεπτικά

για την ανάπτυξη μιας στενής σχέσης με το βιβλίο (φορτωμένο σχολικό και εξωσχολικό πρόγραμμα, κυριαρχία της εικόνας, ευρύτατη διάδοση του υπολογιστή και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης) προκαλεί συχνά συζητήσεις στην εκπαιδευτική και ευρύτερη κοινότητα. Μέσω της συγκεκριμένης πρότασης, δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές:

- Να εκφράσουν τις αναγνωστικές τους προτιμήσεις και να γνωρίσουν τις αναγνωστικές προτιμήσεις των συμμαθητών τους.
- Να ερευνήσουν και να ενημερωθούν σχετικά με βιβλία και συγγραφείς που τους ενδιαφέρουν.
- Να αναπτύξουν, γενικότερα, μια θετική στάση για το βιβλίο και την ανάγνωση, προβληματιζόμενοι για τα αναγνωστικά τους κριτήρια, τη λογοτεχνική αξία, την ποιότητα των αναγνωσμάτων και άλλα συναφή ζητήματα.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Η γλώσσα δεν είναι μόνο υλικό προς εκμάθηση, αλλά κυρίως το υλικό με το οποίο οι μαθητές θα ερευνήσουν, θα επικοινωνήσουν, θα συναποφασίσουν, θα συνθέσουν. Αναμένουμε λοιπόν:

- Να αξιοποιήσουν και να αναπλαισιώσουν προηγούμενες γνώσεις σχετικά με τα δομικά χαρακτηριστικά του βιογραφικού και αυτοβιογραφικού σημειώματος, της βιβλιοπαρουσίασης και βιβλιοκριτικής για να συνθέσουν τη δική τους πολυτροπική παρουσίαση.

Γραμματισμοί

Οι τεχνολογίες αξιοποιούνται κυρίως ως μέσα πρακτικής γραμματισμού, μέσα δηλαδή για αναζήτηση, ανάγνωση, επεξεργασία και ανασύνθεση της πληροφορίας (Κουτσογιάννης 2010). Βεβαίως, τέτοιες διαδικασίες μπορεί να οδηγήσουν ένα βήμα παραπέρα, στον κριτικό γραμματισμό, με την έννοια ότι οι μαθητές μπορεί να

οδηγηθούν σε προβληματισμό σχετικά με την ουδετερότητα και τον πολιτισμικό, ιδεολογικό χρωματισμό ιστοσελίδων και εργαλείων (βλ. τελευταίο στόχο της υποενότητας). Αναμένουμε, επομένως:

- Να αναπτύξουν δεξιότητες αναζήτησης, γρήγορης ανάγνωσης και εντοπισμού της πληροφορίας (Σεφερλή 2014).
- Να αναπτύξουν δεξιότητες κατανόησης και επεξεργασίας της πληροφορίας, προβαίνοντας σε επιλογές, αξιολόγηση, ανασύνθεση και ανασχεδιασμό των προσφερόμενων πόρων.
- Να εξοικειωθούν με τα χαρακτηριστικά των νέων κειμένων, έτσι όπως διαμορφώνονται στο πλαίσιο της ευρύτατης διάδοσης των ΤΠΕ: το υπερκείμενο, τη ρευστότητα, την πολυτροπικότητα. Σχεδιάζοντας τις παρουσιάσεις τους, αντιλαμβάνονται τα υβριδικά χαρακτηριστικά των νέων κειμένων, την αλληλεπίδραση των επικοινωνιακών πόρων (γραπτού κειμένου, εικόνας, ήχου, βίντεο), την υπερκειμενική δομή τους και, κυρίως, το πώς κατασκευάζεται ένα συνεκτικό νόημα μέσα από συγκεκριμένες επιλογές και αλληλεπιδράσεις.
- Να προβληματιστούν σχετικά με τις δυνατότητες και τους περιορισμούς των εργαλείων. Ειδικότερα, αξιοποιώντας το περιβάλλον του Glogster για τον σχεδιασμό της αφίσας-παρουσίασης, ποιες παρατηρήσεις κάνουν για τη δυναμική του; Σε ποιο βαθμό ανέδειξε την ιδέα τους; Σε ποια σημεία ένιωσαν ότι περιορίζονται; Πώς κρίνουν τα πρότυπα και τις προεπιλεγμένες εφαρμογές; Μας λέει κάτι η πολιτισμική προέλευση των εργαλείων;

Διδακτικές πρακτικές

Οι μαθητές καλούνται να εργαστούν σε ομάδες, να διερευνήσουν, να συναποφασίσουν, να συνθέσουν από κοινού και να μοιραστούν τα αποτελέσματα της εργασίας τους στο πλαίσιο της ολομέλειας. Ο λόγος τους τίθεται στο επίκεντρο της

διδασκαλίας και αυτό προϋποθέτει μία παιδαγωγική στάση στήριξης, ενθάρρυνσης και εμπιστοσύνης του εκπαιδευτικού προς αυτούς. Αναμένουμε λοιπόν:

- Να αναπτύξουν δεξιότητες συνεργασίας και αλληλεπίδρασης.
- Να εκφέρουν λόγο, προφορικό, γραπτό και πολυτροπικό, σχετικά με το υπό διερεύνηση θέμα.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η διδασκαλία του βιογραφικού και αυτοβιογραφικού σημειώματος (λογοτέχνη) καθώς και της βιβλιοπαρουσίασης και βιβλιοκριτικής, αλλά και η παράλληλη ενασχόληση με λογοτεχνικά κείμενα στο μάθημα της λογοτεχνίας, παρέχουν αφορμές να συζητήσουμε με τους μαθητές μας για τις αναγνωστικές τους προτιμήσεις και γενικότερα για τη στάση τους απέναντι στο (εξωσχολικό) βιβλίο και την ανάγνωση.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο συνδέεται με τη 2η και 3η ενότητα του σχολικού βιβλίου (Τα βιογραφικά είδη: βιογραφικό και αυτοβιογραφικό σημείωμα λογοτέχνη, σ. 77-88, Παρουσίαση – Κριτική: βιβλιοπαρουσίαση, σ. 158-162, βιβλιοκριτική, σ. 163-169).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Όπως αναφέρθηκε ήδη, οι ΤΠΕ αξιοποιούνται κυρίως ως μέσα πρακτικής γραμματισμού. Ειδικότερα: α) Το διαδίκτυο προσφέρεται για την αναζήτηση, ανάγνωση και επεξεργασία της πληροφορίας, ωθώντας τους μαθητές στην ανάπτυξη αναγνωστικών δεξιοτήτων που σχετίζονται και με τις ιδιαιτερότητες των νέων μέσων. β) Ο επεξεργαστής κειμένου μπορεί να αξιοποιηθεί προαιρετικά για σημειώσεις σχετικά με την αναζήτηση του υλικού. γ) Τα περιβάλλοντα του Web 2.0 (Glogster, wiki) ως περιβάλλοντα συνεργατικής παραγωγής κειμένων, διαμοιρασμού στην κοινότητα και επικοινωνίας από απόσταση. Ιδιαίτερα το Glogster επιλέχτηκε γιατί,

αφενός, παρουσιάζει ενδιαφέρον για την πολυτροπική διαχείριση των πολυμεσικών πόρων –στοιχείο διαπραγμάτευσης με τους μαθητές μας– και, αφετέρου, επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να διαχειριστεί την εγγραφή των μαθητών με την παροχή ενός κωδικού τάξης, χωρίς να ζητούνται οι ηλεκτρονικές τους διευθύνσεις και άλλα προσωπικά στοιχεία.

Κείμενα

Τα κείμενα θα αναζητηθούν από τους μαθητές και θα αξιοποιηθούν για τον σχεδιασμό του δικού τους κειμένου.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

<u>Α΄ φάση: Εισαγωγική (1 ώρα), ολομέλεια, αίθουσα εξοπλισμένη με διαδραστικό πίνακα ή με υπολογιστή και προβολικό:</u>

Ολοκληρώνοντας τη διδασκαλία των κειμενικών ειδών της βιβλιοπαρουσίασης και βιβλιοκριτικής, μοιράζουμε ερωτηματολόγιο στους μαθητές μας σχετικά με τις αναγνωστικές τους προτιμήσεις, τα αγαπημένα τους βιβλία και τους αγαπημένους τους συγγραφείς, το συμπληρώνουν και μας το παραδίδουν, έτσι ώστε να αποκτήσουμε μια πρώτη εικόνα που θα βοηθήσει, κατά το επόμενο μάθημα, στη διαμόρφωση ομάδων. Αυτό, ωστόσο, μπορεί να γίνει και κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς, λ.χ., στο εναρκτήριο μάθημα της λογοτεχνίας. Εναλλακτικά, μπορεί να συμφωνήσουμε μαζί τους να φέρουν ένα ή περισσότερα από τα αγαπημένα τους βιβλία και να τα παρουσιάσουν σύντομα στους συμμαθητές τους. Τους ενημερώνουμε για την ιδέα μας: να πάρει, δηλαδή, η διαδικασία αυτή μια περισσότερο οργανωμένη μορφή, τη μορφή, λ.χ., ενός αφιερώματος το οποίο αρχικά θα έχει αποδέκτες την τάξη και, αν επιθυμούμε, τη σχολική μονάδα κατά τις εκδηλώσεις για τη λήξη της σχολικής χρονιάς.

Πιθανότατα οι απαντήσεις/συνεισφορές των μαθητών θα οδηγήσουν σε ποικίλες ομαδοποιήσεις είτε σε σχέση με βιβλίο ή βιβλία που συγκεντρώνουν προτιμήσεις περισσότερες της μιας είτε σε σχέση με συγγραφέα/συγγραφείς είτε,

ακόμα, σε σχέση με θεματικές κατηγορίες (λ.χ., αστυνομικά, αισθηματικά, ιστορικά, επιστημονικής φαντασίας, κόμικς κτλ.).

Τέτοιες ομαδοποιήσεις θα βοηθήσουν περαιτέρω για τη διαμόρφωση των ομάδων. Το κριτήριο διαμόρφωσης είναι το κοινό ενδιαφέρον των μελών για ένα βιβλίο ή συγγραφέα ή, πιθανόν, για κάποιο λογοτεχνικό είδος. Μπορεί βέβαια να προκύψουν και μεμονωμένες προτιμήσεις, οπότε θα πρέπει ο διδάσκων να εκτιμήσει τα δεδομένα, την υλικοτεχνική διαθεσιμότητα (υπολογιστές) και τις προθέσεις των μαθητών σε κάποια ή κάποιες ομάδες να δημιουργήσουν περισσότερες της μιας αφίσες/παρουσιάσεις. Επιπλέον, είναι πολύ πιθανόν κάποιοι μαθητές να μην έχουν προτιμήσεις τέτοιου είδους. Για να μην παραμείνουν ανενεργοί και αμέτοχοι, προτείνουμε να παρουσιάσουν ένα ή περισσότερα από τα λογοτεχνικά κείμενα που έχουμε μέχρι στιγμής επεξεργαστεί στο μάθημα της λογοτεχνίας και τα οποία έχουν προκαλέσει το ενδιαφέρον τους.

Είναι σημαντικό να διαμορφωθούν οι ομάδες, προτού περάσουμε στην επόμενη φάση. Όσοι μαθητές επιθυμούν -και έχουν διαθέσιμο εξωσχολικό χρόνο- μπορεί να αναζητήσουν υλικό για το αγαπημένο βιβλίο ή συγγραφέα και να το φέρουν σε κάποιο αποθηκευτικό μέσο για περαιτέρω επεξεργασία κατά την επόμενη φάση.

Τους ενημερώνουμε στη συνέχεια, με μια σύντομη επίδειξη, για το περιβάλλον του Web 2.0, το οποίο μπορεί να υποστηρίξει τον σχεδιασμό των κειμένων τους, εν προκειμένω το Glogster. Θα βοηθήσει ιδιαίτερα να έχει ανοίξει ήδη λογαριασμό ο εκπαιδευτικός, για να διευκολύνει την εγγραφή των ομάδων (ως students), κάνοντας χρήση του κωδικού τάξης που του παρέχει το εργαλείο. Η πρώτη εξοικείωση με το περιβάλλον και η ολοκλήρωση της εγγραφής όλων των ομάδων στη φάση αυτή θα διευκολύνει τη διαδικασία του σχεδιασμού κατά την επόμενη φάση.

Β΄ φάση: Αναζήτηση στο διαδίκτυο και παραγωγή κειμένων (2 ώρες), εργασία σε ομάδες, εργαστήριο πληροφορικής ή εναλλακτικά αίθουσα με ισάριθμους των ομάδων υπολογιστές:

Οι ομάδες παίρνουν τις θέσεις τους στους σταθμούς εργασίας και αναζητούν αρχικά από το διαδίκτυο το υλικό που θα αξιοποιήσουν για τον σχεδιασμό της παρουσίασης. Τέτοιο υλικό μπορεί να είναι εικόνες, βίντεο και ιστοσελίδες σχετικές με τα βιβλία και τους συγγραφείς που επέλεξαν (ψηφιακά βιογραφικά και αυτοβιογραφικά σημειώματα, βιβλιοπαρουσιάσεις, βιβλιοκριτικές, βιντεοπαρουσιάσεις κτλ.). Σκόπιμο είναι, στη φάση αυτή, να ανοίξουν στην επιφάνεια εργασίας του υπολογιστή αρχείο επεξεργαστή για να αναγράφουν τις σελίδες ενδιαφέροντος (εναλλακτικά μπορεί να τις σώζουν στα αγαπημένα) ή αποσπάσματα από αυτές και να στοιχειοθετούν σταδιακά το δικό τους γραπτό κείμενο με στοιχεία παρουσίασης αλλά και κριτικής (λ.χ., προσωπικά σχόλια). Επίσης σκόπιμο, να δημιουργήσουν φάκελο με εικόνες που θεωρούν κατάλληλες για την παρουσίαση. Έχουν έτσι την ευκαιρία να συζητήσουν στην ομάδα τους για την ποιότητα και καταλληλότητα του υλικού που συγκέντρωσαν και να καταλήξουν σε αποφάσεις σχετικά με το μέρος ή όλον του υλικού που θα αξιοποιηθεί. Προϋποθέτουμε ότι είναι σε κάποιο βαθμό εξοικειωμένοι με διαδικασίες αναζήτησης, ανάγνωσης και εντοπισμού της πληροφορίας από προηγούμενες εφαρμογές (Σεφερλή ό. π.).

Το επόμενο βήμα είναι να εισαχθούν στο περιβάλλον του Glogster, να επιλέξουν template και να αρχίσουν σταδιακά να διαμορφώνουν την παρουσίαση, αξιοποιώντας τις δυνατότητές του για πληκτρολόγηση ή εισαγωγή κειμένου, επιλογής πλαισίου, μεγέθους, τύπου και χρώματος γραμματοσειράς, υπερσύνδεσης με ιστοσελίδες, εισαγωγής εικόνας ή/και βίντεο. Πολύ σημαντικό επίσης είναι να αποφασίσουν για τη θέση όλου αυτού του υλικού στην παρουσίαση με το σκεπτικό ότι ο συνδυασμός και η αλληλεπίδραση των επικοινωνιακών πόρων, όλες εν γένει οι επιλογές τους, θα πρέπει να οδηγούν σε ένα συγκροτημένο, συνεκτικό νόημα. Για τον σκοπό αυτό δίνονται αναλυτικές οδηγίες στο φύλλο εργασίας με στόχο όχι να

περιορίσουν τις επιλογές των μαθητών, αλλά να λειτουργήσουν υποστηρικτικά κατά τον σχεδιασμό του κειμένου τους. Δεν αγνοούμε, βεβαίως, και την επικοινωνιακή περίσταση: κείμενα που προορίζονται να αναγνωσθούν από τους συμμαθητές τους ή/και τη σχολική μονάδα, εφόσον αποφασίσουμε να επιδείξουμε τις εργασίες αυτές στις εκδηλώσεις που συνήθως κλείνουν τη σχολική χρονιά.

Έχουμε συμφωνήσει εκ των προτέρων για τον χρονισμό της εργασίας (ένα δίωρο), το οποίο θα πρέπει κατά το δυνατόν οι ομάδες να τηρήσουν, για να περάσουμε απρόσκοπτα στην επόμενη φάση. Σε περίπτωση που κάποια ή κάποιες ομάδες δεν καταφέρουν να ολοκληρώσουν, μπορούν να επεξεργαστούν περαιτέρω την παρουσίασή τους σε εξωδιδακτικό χρόνο. Το ενδιαφέρον με τα ψηφιακά κείμενα είναι ο ανοιχτός και ρευστός χαρακτήρας τους που επιτρέπει συνεχείς τροποποιήσεις και βελτιώσεις μέχρι την τελική εκδοχή, εφόσον αυτή κριθεί ικανοποιητική από την ομάδα.

Θα βοηθήσει σημαντικά το έργο του εκπαιδευτικού ένα σαφές και αναλυτικό φύλλο εργασίας με όλες τις απαραίτητες οδηγίες. Είναι αναμενόμενο ότι τα παιδιά θα έχουν απορίες, πιθανόν και δυσκολίες και απαιτείται πολύ καλός συντονισμός και υποστήριξη εκ μέρους μας. Γι’ αυτό είναι σημαντικό να έχουν ήδη επιχειρήσει στο εργαστήριο οι μαθητές τέτοιες προσπάθειες και να είναι σε κάποιο βαθμό εξοικειωμένοι με δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού.

Στο τέλος του δίωρου και εφόσον έχουν ολοκληρώσει την εργασία τους, μπορούν να την ενσωματώσουν σε ειδική σελίδα στο wiki της τάξης που θα έχει δημιουργηθεί για το σκοπό αυτό. Εκεί μπορούν να δουν τη δουλειά των συμμαθητών τους και να καταθέσουν τα σχόλιά τους. Είναι καλό να έχουν μια εικόνα για τις παρουσιάσεις των ομάδων, γεγονός που θα βοηθήσει την κριτική και τη συζήτηση κατά την επόμενη φάση.

<u>Γ΄ φάση: (2 ώρες), ολομέλεια, αίθουσα εξοπλισμένη με διαδραστικό πίνακα, ή με υπολογιστή και προβολικό</u>:

Η φάση αυτή προβλέπει τις παρουσιάσεις αντίστοιχα από τις ομάδες και σχετική συζήτηση. Ο εκπρόσωπος κάθε ομάδας παρουσιάζει το κείμενο και το σκεπτικό που κατηύθυνε τις επιλογές και τον σχεδιασμό του και οι υπόλοιποι μαθητές διατυπώνουν σχόλια, κρίνουν το αποτέλεσμα και προτείνουν βελτιώσεις.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει τόσο η παρουσίαση –ανάπτυξη προφορικού λόγου και αιτιολόγηση των επιλογών- όσο και η συζήτηση που αναμένουμε ότι θα αναδείξει τα χαρακτηριστικά των ψηφιακών κειμένων: την πολυτροπική και υπερκειμενική οργάνωση, το αποτέλεσμα που προκύπτει από τον συνδυασμό ποικίλων επικοινωνιακών πόρων, τη δυνατότητα που παρέχουν τα περιβάλλοντα του Web 2.0 για τη συνεργατική γραφή και την άρση του ενός και μοναδικού συγγραφέως, το άνοιγμα των κειμένων σε συνεχείς αλλαγές και βελτιώσεις. Μπορεί να συζητηθεί, επιπλέον, η εμπειρία και οι παρατηρήσεις των μαθητών σε σχέση με την αξιοποίηση του περιβάλλοντος. Ποια θεωρούν πλεονεκτήματα και ποια μειονεκτήματα; Σε ποιο βαθμό ανέδειξε ή περιόρισε το θέμα και τις επιλογές τους κατά τον σχεδιασμό; Σε ποιο βαθμό τους κάλυψαν τα προσφερόμενα πρότυπα; Πόσο κρίνουν ότι ανταποκρίνονται στα ελληνικά πολιτισμικά δεδομένα;

Εκτός από τα υβριδικά και πολυτροπικά χαρακτηριστικά των ψηφιακών κειμένων, αναμένουμε ότι η συζήτηση θα αναδείξει και τα χαρακτηριστικά του αναγνωστικού προφίλ των μαθητών μας. Ποια είναι τα αγαπημένα τους αναγνώσματα και ποιοι οι αγαπημένοι τους συγγραφείς; Πόσο κοντά ή μακριά βρίσκονται οι αναγνωστικές τους προτιμήσεις από τον λογοτεχνικό κανόνα και τα λογοτεχνικά κείμενα που προσεγγίζουμε στο σχολείο; Πώς μπορούν να συνδυάσουν την αναγνωστική απόλαυση και την ποιοτική εξέλιξή τους ως αναγνωστών; Σε ποια γενικότερα συμπεράσματα μπορούμε να καταλήξουμε για τον βαθμό φιλαναγνωσίας των μαθητών μας; Ποια κίνητρα μπορούν να την ενισχύσουν; Ποιοι παράγοντες είναι αποτρεπτικοί και περιοριστικοί; Μια τέτοια συζήτηση, όπου στο επίκεντρο τοποθετείται ο λόγος των μαθητών, μπορεί να τους βοηθήσει να στοχαστούν περισσότερο σχετικά με το αναγνωστικό τους προφίλ και τις αναγνωστικές τους

συνήθειες αλλά, επιπλέον, να δώσει την ευκαιρία στον διδάσκοντα να γνωρίσει καλύτερα τους μαθητές του. Το ζητούμενο δεν είναι να κρίνει και να κατακρίνει, συγκρίνοντάς τους με ένα ιδεατό μοντέλο φιλαναγνώστη μαθητή, αλλά να τους πλησιάσει και να διερευνήσει τα περιθώρια ανάπτυξης μια περισσότερο θετικής στάσης απέναντι στο βιβλίο και την ανάγνωση.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α΄ φάση: εισαγωγική

Οι αναγνωστικές μου προτιμήσεις

Ονοματεπώνυμο: ……

Απάντησε σε όσες από τις παρακάτω ερωτήσεις μπορείς και επιθυμείς. Καλό θα είναι σε όλες ☺

1. Γράψε παρακάτω τον τίτλο ενός βιβλίου που θεωρείς αγαπημένο.
   ……

2. Μπορείς να αναφέρεις κάποιους λόγους για τους οποίους το ξεχώρισες;
   α)……
   β)……
   γ)……

3. Γράψε κάτι που θυμάσαι σχετικά με το αγαπημένο σου βιβλίο (σχετικά με την ιστορία, τον ήρωα ή τους ήρωες, κάποια φράση, κάποια εικόνα ή οτιδήποτε άλλο).
   ……
   ……

4. Θα ήθελες να μάθεις κάτι περισσότερο για το αγαπημένο σου βιβλίο; Αν ναι, τι;
   ……
   ……

5. Γράψε παρακάτω τους τίτλους μερικών βιβλίων που θα πρότεινες στους συμμαθητές σου.

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

6. Θεωρείς κάποιον ή κάποια αγαπημένο ή αγαπημένη συγγραφέα; Γράψε το όνομα ή τα ονόματά τους αν είναι περισσότεροι του ενός/μιας.

1.	
2.	
3.	

7. Θα ήθελες να ρωτήσεις κάτι τον/την αγαπημένο/η σου συγγραφέα; Αν ναι, τι;
……
……

Β΄ φάση: παραγωγή ψηφιακής αφίσας-παρουσίασης του αγαπημένου βιβλίου ή συγγραφέα

Δημιουργούμε την αφίσα-παρουσίαση

Αφού καταλήξατε στο βιβλίο ή τον/τη συγγραφέα που θα θέλατε να παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας, κάνετε αρχικά μια μικρή διαδικτυακή έρευνα για να συγκεντρώσετε το υλικό (βιογραφικό/αυτοβιογραφικό σημείωμα, βιβλιοπαρουσιάσεις, βιβλιοκριτικές, εικόνες, βίντεο, αρχεία μουσικής) που θα αξιοποιήσετε στη συνέχεια στο περιβάλλον του glogster. Ειδικότερα:

- Θυμηθείτε τα όσα έχουμε πει και εφαρμόσει σε προηγούμενες απόπειρες για τη διαδικτυακή αναζήτηση, ιδιαίτερα για τον έλεγχο της αξιοπιστίας και εγκυρότητας των πληροφοριών.
- Όσες σελίδες κρίνετε ότι μπορούν να αξιοποιηθούν για τη δημιουργία του κειμένου σας, μπορείτε να τις κρατάτε στα «αγαπημένα» ή να επικολλάτε τις διευθύνσεις τους σε ένα αρχείο word πιθανόν με κάποιες παρατηρήσεις για το περιεχόμενο και το είδος τους (λ.χ βιογραφικό σημείωμα, ηλεκτρονικό βιβλιοπωλείο, βιβλιοκριτικές, συνέντευξη του συγγραφέα, βιντεοπαρουσίαση του συγγραφέα ή βιβλίου). Αν επίσης, εντοπίζετε εικόνες (ή αρχεία μουσικής) που αξίζει να εντάξετε στην παρουσίαση, ανοίξτε ένα φάκελο με σχετικό τίτλο και αποθηκεύστε τα αρχεία, για να μπορείτε στη συνέχεια να τα ανεβάσετε.
- Επιχειρήστε ένα προσχέδιο του κειμένου σας. Ζητήματα τα οποία χρειάζεται να συζητήσετε και να αποφασίσετε σχετικά είναι τα ακόλουθα:
    - Ποιο υλικό από αυτό που συγκεντρώσατε θα χρησιμοποιηθεί; Θα είναι μέρος ή όλον;
    - Τι θα πρέπει να επικοινωνηθεί με εικόνες, τι με γραπτό κείμενο τι με βίντεο ή μουσική;

- Θα κυριαρχεί κάποιος από τους παραπάνω πολυμεσικούς πόρους; Σκεφθείτε γιατί.
- Ποιες πληροφορίες θα δίνονται με υπερσυνδέσεις και σε ποια σημεία της παρουσίασης θα δημιουργούνται;
- Ποιο θα είναι το γραπτό κείμενο με το οποίο θα συστήνετε το βιβλίο ή το συγγραφέα; Ποια στοιχεία θα περιλαμβάνει; Ποιες αξιολογικές κρίσεις;

Δημιουργήστε τώρα την παρουσίασή σας, αφού κάνετε εισαγωγή στο περιβάλλον του glogster με τη χρήση των κωδικών της ομάδας σας. Ειδικότερα:

- Αποφασίστε ποια θα είναι η θέση των πολυμεσικών πόρων στην παρουσίαση: τι θα βρίσκεται στο κέντρο και τι πιο περιφερειακά, τι σε πρώτο πλάνο και τι στο φόντο.
- Πώς θα συνδυάζονται. Οι διάφοροι φορείς νοήματος (γραπτό κείμενο, εικόνα κτλ.) πρέπει να συμπληρώνουν ο ένας τον άλλον, να συλλειτουργούν όχι να δρουν προσθετικά ή διακοσμητικά ή να επικαλύπτουν ο ένας τον άλλον. Ό,τι λέμε με το κείμενο δεν το λέμε και με την εικόνα.
- Ποιες επιλογές θα γίνουν ως προς το είδος και το μέγεθος της γραμματοσειράς, το χρώμα του φόντου και των γραμματοσειρών, τη μορφή και το χρώμα του τοίχου κτλ. – σκεφθείτε ότι όλες αυτές οι επιλογές μεταφέρουν νόημα.

Όταν κρίνετε ότι η παρουσίαση έχει πάρει ανακοινώσιμη μορφή, επιλέξτε την εντολή preview και επιθεωρήστε το αποτέλεσμα· τροποποιήστε πιθανόν τα σημεία που δεν σας ικανοποιούν. Θα πρέπει εδώ να σκεφθείτε:

- Παρουσιάζει με αδρό τρόπο το βιβλίο ή το συγγραφέα; Περιλαμβάνει όλα αυτά που θα ήθελε να ξέρει ένας υποψήφιος αναγνώστης;
- Σε ποιο βαθμό κρίνετε ότι μπορεί να προκαλέσει το ενδιαφέρον του; Ποια σημεία θεωρείτε ελκυστικά και ενδιαφέροντα στην παρουσίασή σας; Για ποια σημεία/στοιχεία έχετε κάποιες επιφυλάξεις;
- Πώς κρίνετε το περιβάλλον του glogster; Σε ποιο βαθμό οι δυνατότητες, τα πρότυπα, οι εντολές ανέδειξαν την ιδέα σας; Τι θεωρείτε ότι σας περιόρισε ή σας δυσκόλευσε;

Εφόσον το αποτέλεσμα σας ικανοποιεί, πατήστε save. Θα δείτε ότι μπορείτε να επιλέξετε αν θα δημοσιευτεί ή αν θα αποθηκευτεί προσωρινά για περαιτέρω επεξεργασία.

Καλή επιτυχία στην προσπάθειά σας!

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Πολλές προτάσεις μπορούν να διατυπωθούν για την ενίσχυση της φιλαναγνωσίας των μαθητών μας και να προσλάβουν έναν περισσότερο μακροπρόθεσμο χαρακτήρα με την εκπόνηση, λ.χ., ερευνητικής εργασίας για τις αναγνωστικές προτιμήσεις και το προφίλ των μαθητών μέσω ερωτηματολογίων και συνεντεύξεων, γνωριμία με σύγχρονους συγγραφείς και το έργο τους, πρόσκληση συγγραφέων στο σχολείο, προετοιμασία και πραγματοποίηση συνέντευξης, οργάνωση σχετικής εκδήλωσης, δημιουργία ψηφιακής παρουσίασης, δημιουργία δανειστικής βιβλιοθήκης για την τάξη ή τη σχολική μονάδα, δίκτυα και λέσχες ανάγνωσης (φυσικές ή/και ψηφιακές) κτλ. (Φρυδάκη ό. π., σ. 275-294).

Εκτός όμως από τα αγαπημένα βιβλία και τους συγγραφείς, το σενάριο μπορεί να εστιάσει σε αγαπημένες ταινίες και σκηνοθέτες, σε αγαπημένα τραγούδια και μουσικούς δημιουργούς ή άλλες μορφές τέχνης με τις οποίες θα ήθελαν να ασχοληθούν οι μαθητές. Σε κάθε περίπτωση οι ΤΠΕ μπορούν να λειτουργήσουν υποστηρικτικά και να αποτελέσουν όχι μόνο εποπτικά μέσα και περιβάλλοντα εργασίας, αλλά, κυρίως, μέσα πρακτικής γραμματισμού που διευκολύνουν ομαδοσυνεργατικές, κονστρουκτιβιστικές διαδικασίες και εξοικειώνουν τους μαθητές με τα χαρακτηριστικά της νέας ψηφιακής κειμενικότητας, αλλά και τους εισάγουν σταδιακά σε μια περισσότερο κριτική θεώρηση της νέας αυτής κειμενικής πραγματικότητας.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Στο επίκεντρο της διδασκαλίας έρχεται ο λόγος των μαθητών για τις αναγνωστικές τους εμπειρίες και προτιμήσεις, που αναμένουμε ότι θα ανακινήσει ενδιαφέρουσες συζητήσεις για τη χαλαρή ή στενή σχέση με την ανάγνωση, την ευαρέσκεια ή απαρέσκεια, τα κίνητρα, το είδος και την ποιότητα των αναγνωσμάτων, τα κριτήρια ορισμού της λογοτεχνικότητας και αξίας, τη δυνατότητα ενίσχυσης της φιλαναγνωσίας ή τους παράγοντες που τη δυσχεραίνουν. Ένα τέτοιο εγχείρημα

μπορεί να παρουσιάζει ενδιαφέρον, γιατί μας δίνει κάποιες πληροφορίες για το αναγνωστικό προφίλ των μαθητών μας και την αφορμή για συζητήσεις, όπως αυτές που αναφέρθηκαν παραπάνω, αλλά παρουσιάζει και δυσκολίες, τις οποίες θα πρέπει ο διδάσκων με κάποιο τρόπο να διαχειριστεί.

Είναι πολύ πιθανόν να υπάρξουν μαθητές που θα νιώσουν αμηχανία, γιατί δεν έχουν αναπτύξει μια στενή σχέση με την ανάγνωση, δεν έχουν προτιμήσεις ούτε ενδιαφέρον ως προς αυτό. Είναι, επίσης, σχεδόν βέβαιο ότι πολλοί μαθητές θα εκφράσουν την προτίμησή τους σε αναγνώσματα και συγγραφείς που αποκλίνουν από τον λεγόμενο λογοτεχνικό κανόνα, που αμφισβητείται η λογοτεχνική τους αξία και ποιότητα. Το ζητούμενο όμως δεν είναι να τους ενοχοποιήσουμε και να τους υποτιμήσουμε. Εάν θέλουμε να επικαλεστούμε τις θεωρητικές παραδοχές των πολιτισμικών σπουδών (Πεσκετζή 2008), ότι δηλαδή στο επίκεντρο της πολιτισμικής ανάλυσης τίθενται τόσο τα έργα της υψηλής λογοτεχνίας όσο και αυτά της λαϊκής ή pop κουλτούρας, εκείνο που ενδιαφέρει είναι να σεβαστούμε αρχικά τα αναγνωστικά κριτήρια των μαθητών μας, για να θέσουμε τις βάσεις της αμφισβήτησής τους στη συνέχεια.

Κατά τα άλλα, έχουμε αναπτύξει σε προηγούμενα σενάρια εκτενώς τα οφέλη των ομαδοσυνεργατικών διεργασιών, αλλά και τις δυσκολίες που ανακύπτουν όταν επεξεργαζόμαστε τα σύγχρονα ψηφιακά, πολυτροπικά και υβριδικά, κείμενα (Σεφερλή ό. π.)

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βλαχογιάννη, Ε. 2012. *Γνωριμία με τα κειμενικά είδη της παρουσίασης και κριτικής και τις επιμέρους υποκατηγορίες τους (βιβλίο, κινηματογράφος, μουσική)*. Διδακτικό σενάριο για τη Νεοελληνική Γλώσσα (Β΄ Λυκείου) στο πλαίσιο της Πράξης «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» του Επιχειρησιακού

Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση». Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

ΕΚΕΒΙ. 2010. *Αποτελέσματα της Γ΄ Πανελλήνιας Έρευνας Αναγνωστικής Συμπεριφοράς και Πολιτιστικών Πρακτικών του ΕΚΕΒΙ*. Δελτίο τύπου. http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=RESOURCE&cresrc=8453&cnode=145 [09.08.2014]

Kalantzis, M. & B. Cope. 2001. *Πολυγραμματισμοί*. http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_e2/index.html [09.08.2014]

Kalantzis, M., Cope, B. & E. Arvanitis. 2011. Ο εκπαιδευτικός ως σχεδιαστής: Η παιδαγωγική στην εποχή των νέων ψηφιακών μέσων. *Πρακτικά ΙΓ Διεθνούς Συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρείας: Αναλυτικά προγράμματα και Σχολικά Εγχειρίδια: Ελληνική πραγματικότητα και Διεθνής Εμπειρία*. Γιάννενα, 20-22/11/2009. http://neamathisi.com/_uploads/LBDpaidagogikETAIREIA8march.pdf [09.08.2014]

Καλασαρίδου, Σ. 2013. Η αναγνωστική συμπεριφορά παιδιών και εφήβων στις δημοτικές βιβλιοθήκες της Θεσσαλονίκης: ερωτήματα και δεδομένα, τάσεις και προοπτικές. Στο Γκίβαλου—Κατσίκη, Ά. & Δ. Πολίτης. (επιμ.), *Καλλιεργώντας τη Φιλαναγνωσία: πραγματικότητες και προοπτικές*. Αθήνα: Διάδραση. σ. 355-371.

Κουτσογιάννης, Δ. 2010. Θεωρητικό πλαίσιο της γλωσσικής διδασκαλίας και αξιοποίηση των ΤΠΕ: Ο υπολογιστής ως μέσο πρακτικής γραμματισμού και οι πολυγραμματισμοί. Στο *Επιμορφωτικό υλικό για την εκπαίδευση των επιμορφωτών στα Πανεπιστημιακά Κέντρα Επιμόρφωσης, Τεύχος 3: κλάδος ΠΕ02*. 2η έκδοση. Πάτρα: ΕΑΙΤΥ.

Πεσκετζή, Μ. 2008. Λογοτεχνία και πολιτισμικές σπουδές. *Εφημερίδα «Ριζοσπάστης»*, 27.01.2008. http://www1.rizospastis.gr/wwwengine/story.do?id=4384112 [09.08.2014].

Σεφερλή, Π. 2014. *Τι θα γίνω άμα μεγαλώσω*; Διδακτικό σενάριο για τη Νεοελληνική Γλώσσα (Β΄ Λυκείου) στο πλαίσιο της Πράξης «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση». Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Φρυδάκη, Ε. 2003. *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*. Αθήνα: Κριτική.